

1

Vapaus käsitteenä

Korkein yksilöllinen elämän taso
on käsitteellinen ajattelu.

~ Rudolf Steiner

Miksi *vapautta* sanana on tarpeen käsitellä? Käyttämieni sanojen ymmärtäminen edes kohtuullisessa määrin yhtenevällä tavalla on mitä merkityksellisintä. Se on tärkeää, jollei vääriymmärrysten välttämiseksi, niin ymmärtääksemme paremmin toisiamme. Ymmärtääksemme, mitä itse kukin tarkoittaa käyttäessään tiettyjä sanoja ja tässä yhteydessä nimenomaisesti puhuessaan vapaudesta. Yksi tämän teoksen keskeisistä tavoitteista on siis *vapaus*-sanan moninaisen käytön ja sen merkityksällön erilaisuuksien näkeminen sekä sitä kautta sen pohtiminen, miten sanaa *vapaus* itse tulee käyttäneeksi.

1.1 Miksi käsitteen käsittäminen on tärkeää?

Georg Wilhelm Friedrich Hegel toi esiin loisteliaasti käsitteen käsittämisen merkityksellisyyden.⁵ Hegeliä vapaasti mukailten voidaan ajatella, että jos meillä on käsite, kuten vapauden käsite tässä yhteydessä, me voimme ikään kuin asettaa vapauden käsitteen itsellemme toiseksi (ulkoiseksi) eli objektiksi ja siten paitsi nähdä, mitä se meille merkitsee ja myös mitä meille tapahtuu. Voimme nähdä, miten käsite alkaa vaikuttaa meihin ja meidän ajatteluamme sekä toimintaamme sen mukaisesti kuin tuon käsitteen ymmärrämme. Tällöin käsite on tietyissä mielessä tietoiseksi eli vapaaksi tulemista. Esa Saarinen⁶ tiivistää Hegelin filosofisia näkemyksiä kuvaavan taitavasti:

” Hegel tuo käsitteen käsittämisen juhlallisen merkittävyyden tietoisuuteemme.”

” Tietoisuus on täysin riippuvainen käsitteistä. Jokainen käsite tuo peliin välillisen aineksen; jokainen käsite on silta, joka kyllä liittää kaksi asiaa toisiinsa mutta samalla myös etäännyttää ne toisistaan. - - Ennen kuin olemme määritelleet, missä käsitteistössä itse objektia tarkastelemme, edessämme ei ole mitään.”

5 Esa Saarinen, *Länsimaisen filosofian historia huipulta huipulle Sokrateesta Marxiin*.

6 Esa Saarinen, *Länsimaisen filosofian historia huipulta huipulle Sokrateesta Marxiin*.

Suomen kieli tuo mielenkiintoisen lisän Hegelin merkittävään esitykseen käsittämisen tärkeydestä: suomen kielen mukaan asioita käsitetään – ei siis niin sanoaksemme ‘aivoiteta’. Asioita tulee nimenomaisesti käsitellä eli käsin kosketella, jotta käsitämme ja ymmärrämme asian. Tämän käsillä käsittämisen voi nähdä viittaavan kokemuksellisuuden merkitykseen. Käsiällä koetaan ja koetellaan ja näin syntyy myös ymmärrystä koetellusta kohteesta.

Käsitteet liittyvät olennaisesti jokapäiväiseen elämäämme ja tekemiimme havaintoihin. Teemme käsitteellisiä tulkintoja perustuen tekemiimme aistihavaintoihin näkemästämme, kuulemastamme, haistamastamme, maistamastamme tai tuntemastamme. Tekemäämme tulkintaan eli mielikuvaamme asianomaisesta havainnosta vaikuttavat aistikokemustemme lisäksi aiemmat kokemuksemme. Kokemuksemme ovat toisaalta tärkeitä ja avartavia mutta toisaalta myös rajoittavia. Tätä asetelmaa ja rajoittavaa mahdollisuutta kuvaa Rudolf Steiner⁷ seuraavasti:

Kokemustemme ja oppimamme perusteella on hallussamme olevien käsitteiden ja tekemiemme havaintojen välillä mielikuva. Nämä kokemukseemme perustuvat mielikuvat voivat olla sangen rajoittavia.”

Rudolf Steiner kirjoitti tämän kokemukseemme perustuvan mielikuvan olevan ‘välijäsen’ ja että tämä välijäsen (eli mielikuva) on epävapaalla hengellä valmiina hänen tietoisuudessaan.

Yhtenä tulkintamahdollisuutena tähän Rudolf Steinerin merkittävään näkemykseen “epävapaasta hengestä” näen hengen vapautumisen tuosta “epävapaasta hengestä”. Tämä vapautuminen epävapaasta hengestä (eli estävästä mielikuvasta) avaa tietoisuudessamme piilevän, mutta jo valmiina olevan ‘toisen mielikuvan’ ja mahdollistaa aiemman ajatusten ja mielikuvien rajoittuneisuuden avautumisen lähemmäs ymmärryksellisuuden vapauttavaa tunnetta.

7 Rudolf Steiner, *Vapauden filosofia*.